

Біле коло

Малюнки О. Губарєва

ОПОВІДАННЯ

Як тільки я побачив на яблуні Енвіла, схожого на чорного, набридливого грака, я зрозумів, що без бійки не обійтися і що перепаде саме мені. Проте я не міг ухилитися — ганьба, сором і біль зараз нічого не важили.

Яблуня була моя. Я хочу, щоб не лишалося жодного сумніву щодо цього. Це був саджанець, що виріс на глинистому схилі над високолою канавою, яка перетинала колись дорогу до нашого дому, а тринадцять маленьких яблучок, що вродили того року, були для мене цінніші за всі скарби землі.

Того дня, коли мені сповнилося дванадцять, батько повів мене до стайні подивитися на коней — Сатурна, Юпітера, Чорта і Місяця з білою плямою на лобі. Батько витяг з кишени жилета сигару і сперся однією ногою на нижню поперечку загорожі, поклавши лікті на верхню; обличчя його було спокійне, задоволене і горде. Цей вираз обличчя мені подобався, бо здавалося, що батько готове якийсь приемний для мене сюрприз.

— Такер, — звернувся він згодом до мене, — я добре розумію значення цього дня. Перед тобою чотири жеребці, рівних яким ти не знайдеш у всій Вірджінії! Батько прийняв один лікоть з огорожі і поглянув на мене. — А зараз скажи мені, чи міг би ти вибрати собі подарунок?

— О, так, — відповів я,

— Котрого з них? — запитав батько. — Чорта? Він ляклий.

— Ні, тату, Я хотів би мати ту яблуню, що росте над дорогою.

Батько принаймні з хвилину мовчки дивився на мене. Щоб зрозуміти цей погляд, треба знати, як він пишався своїми кіньми. Але як я міг у свої дванадцять років висловити те, що відчував?

Мені хотілося мати власну яблуню, бо я любив стежити, як вона розквітає навесні, як наливаються барвами її плоди, звисаючи з-поміж зеленого листя — і не восени, коли яблуками можна наїстися донесхочу, а саме влітку, коли так кортить покуштувати їх, нарешті, я хотів мати цю яблуню, щоб почастувати яблуками світооку Дженні. О, з цього я зробив би церемонію! «Дженні, — сказав би я, а може, й не сказав би, а тільки подумав, — Дженні, я хочу дати тобі це яблуко. Воно з моого дерева. Дерево росте на землі моого тата. До того, як ця земля стала його землею, вона належала його батьку, а ще раніше вона належала моєму праپрадідові. Це наша родова земля. Вона майже священна».

Батько якусь мить пильно дивився на мене.

— Ну, що ж, сер, — провів він. — З цього дня яблуня переходить у вашу цілковиту і неподільну

власність з правом продажу, передачі та усі падкування вашими нащадками... Твої душі не чужа поезія, синку, а в твоїм серці живе горда нестримна любов до землі. Сподіваюсь, що ти не зіп'єшся, коли виростеш.

Не знаю, що він хотів цим сказати, але яблуна стала моєю. І от зараз на неї видерся Енвіл,— він безжалісно догризав одне з моїх тринадцяти яблук, а решту запхав за пазуху своєї подертої сорочки.

Я скопив камінець з дорожнього пилу, шпурнув його в Енвіла і гукнув:

— Спускайся, злодію!

Енвілові молочнобілі очі байдуже кліпали на мене з-під незвичайно світлих брів.

— А-а-а, мазунчику, ти, здається, влучив у мене. Ну, стривай! — промовив він.

— Злазь, Енвіле,— сказав я знову,— злазь! Це мої яблука.

Він на мить перестав жувати і вишкірився на мене.

— Що, тобі теж хочеться яблучка? Гаразд, держи!

Він раптом змахнув рукою і попав мені у скроню мокрим недогризком.

У відповідь я знову шугонув у нього чималим камінцем.

— Цілив, цілив, не попав, собі голову зламав,— під'юджував Енвіл.

— Я тебе зараз скину вниз,— пригрозив я.— Зараз скину!

— Скинеш? — Енвіл зареготав.— А де я сиджу по-твоєму? На горі Уолкер? Нічого зі мною не трапиться, коли я навіть і впаду з цього кущика сторч головою.

Я вхопив його за босу ногу і щосили потягнув додолу. Енвіл звалився з дерева, зірвавши за собою цілу завірюху із збитих гілок і листя. Ми разом опинилися на землі. Я підхопився, Енвіл теж встав з виразом легкого нездовolenня на обличці.

Він підставив мені ногу і пхнув долонею в підборіддя. Я грюкнувся на землю, і Енвіл опинився на мені й колінами притис до землі мої руки. Я намагався вдарити його ззаду по голові ногою, але тільки безпомічно махав нею у повітрі.

— Ану, перестань,— наказав він.

Витягнувши із-за пазухи одне з моїх яблук, він почав його байдуже гризти.

— Ти брудна, погана, смердюча свиня! — сказав я.

Він пирхнув:

— Хоч я не свиня, але ти забери ці слова назад.

— Щоб ти горів вогнем у пеклі!

— Забери назад свої слова про смердючу свиню,— промовив Енвіл повільно.— Я не смердючий.

Він ще важче наліг колінами на мої руки, щосили надавлюючи на м'язи.

Я склипнув:

— Ти не смердючий.

— Отак краще,— сказав Енвіл. Він заліз пальцем у рот, виколупав з-поміж зубів шматочок

яблука, якусь мить розглядав його, а потім змахнув мені на щоку.

— Я розповім таткові,— погрозив я безнадійно.

— «Таткові»,— перекривив мене Енвіл фальцетом.— Ану скажи: «старому шкарбану». Ти думаєш, що твій старий велике цабе? Ти думаєш, що він не ходить по землі? Шо ти і вся твоя пихата рідня теж не ходить по землі? Скажи: «старий шкарбан».

— Не скажу-у!

— Не скигли! Скажи: «старий шкарбан»!

— Старий шкарбан! Щоб ти здох!

— Е-е,— мовив він,— не реви! Тепер називай мене «дядько Енвіл». Қажи: «Шановний, любий дядьку Енвіл». Ти чув?

— Шановний, любий... байстрюк Енвіл!

Він скопив мене за волосся і почав товтки головою об землю, аж поки я не проказав кожне слово. Тричі.

Енвіл жбурнув убік геть об'їдений недогризок моого яблука, востаннє гарненько стукнув мене головою об землю і задоволено хмікнув.

Нарешті, він випустив мене і встав. Я залишився долі, скрививши від образи обличчя.

Енвіл скоса зиркнув на мене.

— Годі скиглiti,— наказав він.

— Я не скиглю...

Я лежав отак, а в мені зростала несамовита ненависть, і я уявляв собі, як уб'ю Енвіла,— і ця думка була солодка, як мед.

Таке бажання виникло у мене вперше. Пригадую день, коли його батько з'явився якось у школі. Це був брудний напівбожевільний бродячий торговець дрібничками. Він прийшов у школу з ціпком і сказав директорові, що хоче або вибити із Енвіла чортів, або забити його до смерті. Енвіл заповз під парту і лежав там, тримячи і рюмсаючи, аж поки нарешті директор не виштовхав обірванця геть. Тоді я не ненавидів Енвіла.

Потім він якось підійшов до мене, коли я стояв на осонні, прихилившись до теплої стіни шкільного сараю та вдихаючи теплий запах, що йшов від неї, і похмуро сказав:

— Вони ненавидять мене. Вони глузують з мене, бо батько мій божевільний.

І коли я дивився тоді на Енвіла, мені здавалося, що позад нього я бачу цього не сповна розуму гіркого страждальця-батька, що через силу бреде своїм самотнім, невірним шляхом по світу.

— Вони зовсім не ненавидять тебе,— збрехав я.— У всякому разі я тебе не ненавиджу.— Це була правда. В ту мить я співчував йому.— Ходімо разом додому і лишайся у мене на ніч, хочеш?

Але тепер, коли він стояв наді мною і глузував з моїх сліз, я не відчував жалю до нього.

— Ну, замовки негайно! — крикнув Енвіл.— Я тобі нічого не зробив. Годі скиглiti!

— Я не плачу,— відповів я знову.

— Ти наче якийсь скажений,— Енвіл дивився на мене оцінюючи.

— Ні, я вже заспокоївся,— збрехав я.

— Гаразд, чого ж тоді у тебе такий дивний вигляд?

— Не знаю. Ходімо до клуні, пограємо.

— Пограємо? У що? — Енвіл підозріло дивився на мене, не знаючи, що це — запобігання перед ним чи підступ. — Я вже не малий, щоб гратися. Може, недовго... — додав він нерішуче. — Але у що можна грати з маминими синочками?

— Будемо гратися у що завгодно, — пообіцяв я нетерпляче.

— Гаразд, — сказав він. — Давай наввипередки до клуні. Біжи!

Я побіг, але на третьому кроці він підставив мені ногу, і я боляче вдарився обличчям об землю.

— Так, — задоволено проказав він. — Це тебе навчит.

— Навчит мене чого? — запитав я, підводячись. — Навчит чого? — Здавалося, що це мені дуже важливо знати. Може, це щось змінило б у тому, що я задумав зробити. Чого Енвіл хотів, але не міг навчити мене?

— Я тебе навчу, — повторив він уперто. — Іди вперед. Я більше не чіпатиму тебе.

Перелізши через дротяну огорожу, ми побігли вигорілим полем, по якому бродили вівці.

Коли ми протиснулися крізь важкі двері у клуню, погляд Енвіла зупинився на білому колі, яке тато намалював крейдою на підлозі. Він спітав, що це таке, і я відповів «нічого», бо спочатку трохи розгубився. Енвіл більше не розпитував і зразу ж запропонував стрибати з даху на верхівку свіжої скирти золотистої соломи.

Я заперечив:

— Ні, не треба. Навіщо стрибати?

— Бо я так хочу, — сказав Енвіл. — Стрибай, мазунчику! Іди вперед і стрибай!

Я не хотів стрибати. Клуня стояла на пагорку. З одного боку вона була на одному рівні з землею, але ззаду стояла на крутому схилі, і верхівка скирти сягала тільки рівня підлоги, а між ними зяяла прірва в чотири широкі страшні фути.

Я повторив:

— Ні, навіщо стрибати?

— О, навіщо? Ха! — озвався він. — Ану, спробуй!

Він штовхнув мене, і я полетів у той страшний простір. Він стрибнув за мною, і ми разом впали на м'яку, наче подушка, скирту, і з'їхали на землю по її сковзькій соломі.

— Це не цікаво, — сказав я, підводячись і обтрушуєчи солому з одягу та обличчя.

Енвіл і сам втратив інтерес до цього і знову байдуже жував одне з моїх яблук.

— Я знаю щось, — сказав я. — Я знаю цікаву гру. Ходім, я покажу тобі.

Енвіл влучив мені у ногу качаном, коли я пробігав повз січкарню. Коли ми зайдли до клуні, його погляд знову зупинився на незвичайному білому колі.

— Це щоб гратися у рай і пекло, — сказав я. — А це і є «пекло».

— Якесь дивне «пекло», — зиркнув він на мене з підозрою. — Я ніколи не бачив такого.

Я відчував, як напружились мої м'язи, але, здавалось, не дуже хвилювався. Я не покладався на себе і не міг поглянути вгору, під дах, звідки звисали великі механічні вила, підв'язані до довгої металевої рейки, що була перекинута через пахучі скирти люцерни і червоної конюшини. Вила мали страшні гострі зуб'я, які ніколи не спускалися на землю, крім одного разу, про що Енвіл нічого не зів.

Я думаю, що того дня, коли тато купив ці вила на ярмарку, він добре-таки випив. Це було незgrabne заплутане пристосування з вірьовок, гаків і блоків, і щоб упоратись з ним, потрібно було четверо робітників. Встановлювати вила приїхав спеціаліст, кілька днів він лазив вверх і вниз по драбині, приладнувши рейку і різні деталі. Нарешті, коли він сказав, що все готово, батько схотів перекидати в клуню сіно і покликав з поля робітників, щоб вони теж подивилися.

Я не пригадую подробиць. Пам'ятаю лише, що трапилося щось дуже, дуже несподіване. Вила з якимсь особливим свистом несподівано сковзнули вниз і з розгону встромилися в спину одного з робочих коней. Батько не промовив ні слова. Він просто намалював там біле коло, наказав підтягнути вила назад під стелю і прив'язав спусковий гак до щабля драбини за всім футів від землі, щоб ніхто не міг навіть випадково потягнути за нього.

Потім він спокійно промовив:

— Я б не хотів, щоб хтось колись торкнувся цієї вірьовки або мав нещастя ступити в це коло.

Ось чому тепер я не дивився на вила.

— Я не хочу гратися ні в яке дурне «пекло», — сказав Енвіл. — Давай краще пошукаємо голубиних гнізд.

— Гаразд, — збрехав я. — Я знаю, де є гнізда. Але спочатку зіграємо один раз у «пекло».

— Ти не знаєш, де є гнізда, — заперечив Енвіл. — В тебе невистачить духу видерти їх, якщо навіть ти їх і знайдеш.

— Ні, вистачить, — відповів я. — Ну, а тепер давай один раз зіграємо в «пекло». Зайди в коло, заплющ очі і починай рахувати.

— Ну, гаразд, — погодився Енвіл втомлено. — Давай вже зіграємо і ходімо шукати голубів. Десять, десять, двічі десять, сорок п'ять...

— Стань посередині кола, — сказав я йому. — І рахуй повільно. Як же я можу сковатися, коли ти рахуєш так швидко?

Тепер Енвіл почав рахувати повільніше:

— П'ять, десять, п'ятнадцять...

Я кинув на Енвіла останній мстивий погляд, скочив на драбину і з усіх своїх кволих сил потягнув за вірьовку. Вила полетіли вниз, знов з тим самим металевим свистом. Енвіл, напевне, відскочив інстинктивно. Вила промахнулися на якихось кілька футів.

Якусь мить Енвіл стояв нерухомо. Потім озирнувся і побачив вила, які все ще тремтіли від удару об землю. Обличчя його посіріло і стало схоже на карбід, яким ми світили лампу.

Потім він глянув на мене.

— Ти хотів вбити мене,— сказав він глухо.

Він не підійшов до мене, навпаки, опустився на землю і сидів, ледве похинюючи головою. Після кількох хвилин похмурої, шіякової мовчанки він засунув руку за пазуху і почав витягати одне за одним мої яблука.

— Ти мало не вбив мене за ці паршиві кислиці,— сказав він.— Але ж у твого батька їх цілий сад... І все, все навколо належить вам, все вам! А в мене немає нічого-нічого... Ось твої смердючі яблучка. Бери, подавися!

Він підвівся і поволі вийшов.

З тої миті, як я смикнув за вірьовку, я не поворухнувся і не промовив ні слова.

Ішо хвилину я стояв так само мовчки, а тоді зірвався з місця, позираю усі дев'ять яблук і, не впізнаючи свого голосу, крикнув:

— Енвіле! Енвіле!

Він біг через поле, не зупиняючись ні на мить. Я гукав щосили:

— Енвіле! Ну, почекай же, я їх тобі віддам!

Енвіл, не озираючись, переліз через огорожу і попрямував вниз по дорозі.

Я впав на землю і мої плечі здригились од ридань. Три горобці, цвірінькаючи, один по одному випурхнули сірими грудочками з дверей клуні. А потім лишилися тільки страшні вила, які все ще тремтіли у загрозливій моторошній обвинувальний тиші порожньої клуні.

З англійської переклала Інна НЕЧАЄВА

Щаслива історія, коли розповісти її з кінця

ОПОВІДАННЯ

Він з силою штовхнув оббиті залізом двері і, притиснувши до грудей збрязкле батькове тіло, важко рушив угору по залишій палючим сонцем вулиці. Він ішов наосліп, але впевнено прокладав дорогу крізь густу юрму перехожих, що рухалися йому назустріч. В його очах блищають дві великі слізози, а на гордо стиснутих губах застиг вираз невимовного болю. Люди зупинялися і здивовано дивилися йому вслід. Дійшовши до рогу вулиці Нег, він повернув на площею і через кілька кроків зупинився перед однією з автомашин. Йому довелося докласти чимало зусиль, щоб протиснути крізь вузенькі задні дверцята і покласти на сидіння свою ношу. Потім він знесилений сів за кермо. Гарячі слізози котилася по його обличчю, засліплюючи очі, але губи, як і раніше, були міцно стиснуті. Машина пронеслась по Майн-стріт і влилася в строкатий потік головного шосе. Коли на міській ратуші вдарило четверту, авто вже виїхало за межі міста...

Була субота. Нешадно пекло сліпуче серпневе сонце. Більшість городян — юристи, чиновники, торговці — одягнися в білі сержові та лляні костюми. Провінціали в полотняних штанях та в барвистих шапельних сорочках понуро крокували повз сяючі вітрини Майн-стріт, пригнічені не так спекою, як нескінченими господарськими турботами. Навіть машини рухалися повільніше. Робітники бензоколонок одягали товсті презентові рукавиці, щоб випадково не торкнутися голою рукою розпеченої крила автомобіля. Дзигарі на ратуші мляво пробили дванадцять глухих ударів, які тут же поглинуло густе нерухоме повітря. За кілька хвилин на Центральне авеню вигульнула химерна постать Беррі Елекзендерса, одягнутого в подерту сорочку, в

брудні пожмакані штани, в грубі стоптані черевики, шнурки яких тяглися по тротуару. В нього було давно неголене опухле обличчя з сірими порепаними губами, а очі застилала якась синювата, схожа на більма, плівка.

Дійшовши до більярдної Апплера, він одчинив засклени двері і, намагаючись не хитатися, почвалав до найближчого стільця під стіною.

Деякий час він сидів нерухомо з заплющеними очима, потім раптом зігнувся, обхопив коліна руками і люто труснув головою. На перенісці в нього шкіра була глибоко розсічена, і на лівій щоці великою бурою плямою запеклася кров.

На трьох столах грали. Беррі обвів очима напівпорожню залу, і його погляд зупинився на одному з гравців за другим столом. Він підвівся, підійшов до нього і взяв за руку.

— Слухай, Арч,— гарячково зашепотів він, немов довірюючи якусь надзвичайну таємницю,— я вмираю од спраги. У тебе є гроші?

В нього був хриплій простуджений голос, як у людини, хворої на хронічний ларингіт.

— Й-бо, немає, Беррі,— мовив Арч, оглядаючи його.— У мене самого в горлі пересохло. Та... що це з тобою?

— Не знаю,— відповів Беррі.— Я... ледве стою на ногах.

Ерні Апплер, хазяїн більярдної, що мав репутацію найкращого гравця штату — жвавий, кмітливий і досить симпатичний єврей — сидів під вікном і читав якусь товсту книгу. Помітивши Беррі, він квапливо підійшов до нього і почав підштовхувати його до виходу.

— Беррі, чуеш, Беррі, краще йди звідси,— повторював він, суочи йому в руку п'ятдесят центів.— Ну, глянь, на що ти схожий?

— Спасибі, Ерні, спасибі,— белькотав Беррі, прямуючи до дверей.

Лисий гравець за третім столом похитав головою.

— Я ще ніколи не бачив його тверезим,— промовив він.

— Під час війни в нього якось хотіли взяти кров,— підхопив партнер лисого,— але замість крові націдили півлітра чистого кон'яку.

За сусіднім столом хтось згадав, як Беррі обдурив старого самогонника Харді Гейтмайера, підсунувши йому чужий чек без підпису. А йолоп Харді за бісову душу віддав йому десять літрів перваку.

— Звичайно, його хлопчина не має з ним нічого спільногого.

— А хіба в нього є син?

— Атож! Він працює продавцем в крамниці металевих виробів.

— Вірно. Недавно повернувся з армії. В Кореї служив. Хто б'є?

— Я. Ось гляньте, який карамбол!

Міські куранти вдарили чверть на першу.

Вийшовши з більярдної, Беррі почвалав вниз по центральній вулиці, потім звернув на Мейн-стріт, стискаючи в кишенні срібну монетку.

В державних бакалійних магазинах за ці гроші не купиш ні чвертки віскі, ані пляшки найдешевшого вина. Він вже відкинув думку про кухоль пива чи портера — це водичка. Йому буде потрібне щось надійне.

— Гей, Беррі? Як ся маєш?

Він навіть не помітив того, хто це кричав, і зупинився лише перед вітриною аптеки.

— Пляшку спирту,— пробелькотав він дівчині, що перелякано дивилася на нього із-за стойки.— Я застудився, спину хочу натерти.

Дівчина мовчи загорнула пляшку в рожевий папір, взяла півдолара і поклава на прилавок один цент. Але Беррі вже був на вулиці, на ходу відкручуючи пластмасову затичку.

Дійшовши до рогу Мейн-стріт, він майже вбіг у під'їзд великого житлового будинку і, злодійкувато озирнувшись, відпив одним духом більше третини пляшки. В ту ж мить Беррі відчув, як в животі у нього немов вибухнув вулкан. «Тільки б не зригнути,— подумав він.— Пропаде це— більше не дістану». Беррі притулившся до стіни, задер голову і почав жадібно ковтати повітря. Впевнившись, що спирт «застряв», він знову закрутів пробку, сунув пляшку в кишенню і, не кваплячись, вийшов на вулицю.

Зараз він почував себе краще. Досягши рогу вулиці Нег, Беррі подався, як звичайно, до невеличкої привокзальної забігаловки під вивіскою «Ленч-стенд». Хазяйнувала тут руда Меджі, ласа до грошей стара ірландка, у якої була дебела дочка-повія з золотими зубами та придуркуватий син Клінт, що його знало все місто як чемпіона з боксу в середній вазі.

Беррі здавна вчащав до «Ленч-стенду». Це було майже єдине місце, звідки його не викидали на вулицю, навіть коли він напивався до нестяжими; тут завжди можна було хильнути склянку-другу пива чи вина після півночі, в той час як всі інші бари стояли закриті; до того ж, з вікна «Ленч-стенду» Беррі міг бачити кожного із своїх численних друзів по чарці, коли вони купували в сусідній крамниці пляшку віскі чи рому, і заздалегідь приготуватися до зустрічі з ними; нарешті, цей район міста з його привокзальною метушнею і зграями таксі завжди навівав на нього спогади про ті далекі часи, коли життя його було зовсім іншим. Іноді, якщо тільки Беррі міг триматися на ногах і не впускати на підлогу тарілок та кухлів, Меджі дозволяла йому мити посуд за склянку дешевого вина. А коли в нього занадто тремтіли руки, вона напувала його в борг, з умовою, що наступного дня він приде мити чи замітати підлогу.

Коли Беррі добрів до «Ленч-стенду», було вже близько половини на першу. В залі та за стійкою сиділо кілька клієнтів. Меджі поралася біля плитки — вона завжди виконувала всю роботу сама. Дочка ще з вечора вийшла «на промисел», а Клінта три дні тому хтось найняв розвантажувати вагони. Беррі підійшов до стойки, взяв пляшку кока-коли і звичним рухом відкупорив її, перш ніж Меджі встигла послати йому прохильон.

— Один ковток, Меджі,— простогнав він.— Я вмираю від спраги.

— Ти таки скоро здохнеш...

Меджі скоса зирнула на нього і одвернулася до сковородки.

Намагаючись не натикатися на столи, він пересік залу, зайшов у другу кімнату і шмигнув звідти в убиральню. Деякий час він міркував, як буде краще — змішати спирт з кока-колою чи випити і те і друге по черзі. Але зробити коктейль Беррі не міг — у нього надто тремтіли руки. Він сперся на одвірок, дістав спирт і, відкрутив-

ши затичку, прилип до пляшки. Після п'ятого ковтка він скочив кока-колу і жадібно, до останньої краплі, висмоктав темний солодкий напій. Пожежа припинилася. Він старанно закрутів пляшку з рештками спирту, сунув її в кишеню і відчинив двері. Йому хотілося підійти до стойки і пожартувати з Меджі та із знайомими йому відвідувачами бара — водіями таксі та продавцями із сусідніх крамниць, але дочвалавши до першого столу, Беррі зрозумів, що йти далі не зможе. Він важко впав на стілець, змаху вдалившись обличчям об край дубового стола. З розкритого рота вирвався приглушений хріп...

Він прийшов до міста з невеличкого чепурного села Черрі Глен, що розкинулося біля підніжжя Аллелейнійського хребта, який тягнеться звідси аж до Західної Віргінії та Кентуккі. У його матері, міцної терпеливої вдови, була стара облуплена хижка з криницею і трьома акаціями на подвір'ї. Вона стояла майже на вершині довгого високого пагорбка по сусіству з фермою заможного садовода Емерсона Мадісона, сенатора штату. У Беррі був старший брат, впертий і сумлінний трудяга, що змолоду батракував у Мадісонів, а згодом став правою рукою сенаторового сина.

Ше в дитинстві Беррі зрозумів, що хазяїна з нього не вийде. Його завжди дратувала одноманітність і беззмістовність сільського життя. Кожний новий день нагадував минулий, і навіть у неділю в Черрі Глен не було іншої розваги, як, вирядившись, лузати насіння на дерев'яних сходах єдиної сільської крамниці.

Щовечора, вкладаючись спати, Беррі підходив до вікна і подовгу дивився на захід, де над залиним вогнями містом грайливо мерехтіло вечірнє небо. Серце його сповнювалось тоді солодкою тривогою нездійсненістю мрій.

Одного вересневого дня, коли йому вже минуло двадцять років, він разом з братом збирав яблука на Мадісонівській фермі. Це була важка праця, і в нього скоро набрякли руки.

— В місті людина тратить більше грошей за день, ніж тут заробиш за рік, — невдоволено буркнув він.

У відповідь брат, якому вже давно набридили розмови Беррі про причини міського життя, назав його легковажним йолопом та нікчемою і порадив негайно забиратися до міста, коли воно вже йому так припало до серця. Беррі спустився з драбини, зайшов до хати, надів свій найкращий костюм і справді подався до Колоніел Спрингс. У село він більше не повертається.

В місті Беррі став водієм таксі.

Першого ж дня городяни звернули увагу на довготелесого вайлуватого паруб'ягу, який стояв за гратачастою вокзальною огорожею поруч з десятком інших шоферів і, добродушно посміхаючись, звертався до випадкових перехожих, немов до далеких родичів, що мали поділися з ним вмістом своїх гаманців.

— Гей, сестричко, навіщо тобі автобус? Сідай до Беррі!

Декого спочатку шокувала така фамільярність, і не одна дама погордливо відходила геть, назвавши хлопця нахабою. Але ображатись на Беррі було неможливо. І хоч деякі бундючні леді рішуче уникали його послуг, Беррі незабаром здобув репутацію славного хлоп'яги.

Він роз'їджав по всьому місту, немов князь у колісниці. Його таксі часто можна було бачити біля найрозкішніших готелів та клубів. Поступово він почав вважати себе мало не співучасником розгульних дебошів «золотої молоді» і часто розповідав іншим шоферам запаморочливі історії, називаючи по імені перших багатіїв міста.

Він з охотою брався за виконання найделікатніших доручень і знав, як ніхто, у який готель за містом слід відвезти пару закоханих, щоб дістати щедрі чайові. Іноді до нього в таксі сідали зграйки напахчених елегантних жінок, сповнюючи машину веселим безтурботним щебетанням. В такі хвилини Беррі особливо радів, що переїхав до міста. Згодом він почав непогано заробляти. Газетярі цікавилися деякими подробицями з життя місцевої знаті, приїжджі комівояжери збиралі інформацію про попит на ті чи інші товари, підпилі студенти шукали розваги... Веселий, енергійний, кмітливий Беррі, який знов, що кому треба, почував себе у ті дні, як риба в воді.

Так минуло кілька років.

Потім він познайомився з дівчиною Нормою Вільсон, що працювала продавщицею в міському універмагі. У неї були високі груди, біле лице, червоні свіжі губи «бантиком» і густе каштанове волосся, що золотистим потоком спадало на плечі.

Кілька місяців він щовечора чекав її на розі Мейн-стріт, щоб одвезти додому, коли вона кінчала роботу. Потім Беррі запросив дівчину в кіно, на танці, на прогулку за місто. Одного дня вони одружились. Він перевіз її в нову квартиру з двох кімнат на другому поверсі великого житлового будинку по Локаст-стріт і купив на виплат необхідні меблі. Того ж року в них народився син Френк.

У Беррі почалося нове життя, він майже забув про минуле. Що ж, позаду були хороші дні, але й було чимало препаскудних. Беррі любив свою жінку і пишався сином. Та невдовзі після пологів Норма тяжко захворіла на тромбофлембіт і за кілька місяців стала калікою. Коли, нарешті, їй дозволили піднятися з ліжка, жінка тягла ліву ногу і мусила одягти бандажі. Після цього вона почала танути на очах і зробилась такою дратівливою, що найменше збудження спричинялося в неї до страшних істерик.

Беррі не пам'ятив, коли саме він вперше запиячив. Іноді пізно ввечері, коли ресторани й бари були вже зчинені, його клієнти питали, де можна знайти віскі, або просили повезти в дім до когось із самогонників. Спершу зрідка, а потім все частіше він почав пиячити разом із своїми пасажирами, а далі й без них.

Лікарі встановили, що хвороба Норми викликана розладом діяльності залоз внутрішньої секреції і порадили покласти в лікарню. Через два тижні після операції вона повернулася додому і певний час почувала себе добре. Тут Беррі вперше після одруження зіткнувся з фінансовими трудношами — до невиплаченого ще боргу за меблі приєдналися витрати на доктора, лікарню, дорогі мікстури, спеціальне харчування. Звичайно, віскі не полегшувало його становища. Він сам визнавав це і не раз зарікається більше не пити. Але минав день-другий, і все починалося знову. Горілка допомагала йому забути своє лихо. Коли синові минуло три роки, Норма раптом знову тяжко захворіла. Її знову поклали на операційний стіл, і на світанку наступного дня, навіть не прокинувшись од сну, вона тихо померла.

Хлопчика відвезли до баби в Черрі Глен. Беррі, як і раніше, працював водієм таксі. Його разом з іншими шоферами бачили на вокзальній площі, на автостанції, на вулицях міста. Та це вже був не той Беррі. Правда, він по-старому посміхався до клієнтів, але в цій посмішці було щось штучне і вимушене, щось так само обов'язкове, як формений синій кашкет та чорна краватка. В його руках з'явилася якась нервова різкість, а голос став глухим і хріплім. Зараз він наймав маленьку дешеву кімнату, але більшу частину вільного часу проводив у привокзальному «Ленч-стенді», серед таких же, як сам, міських зліларів та пропияк. Проте він по-своєму намагався стати на ноги. Беррі пам'ятав, що в Черрі Глен росте його син і принаймні двічі на місяць павідувався до нього.

Коли хлопець досяг шкільного віку, Беррі іноді в суботу привозив його до себе і залишав аж до наступного вечора. Френк був трохи різкуватий на вдачу, впертий, самовпевнений і мовчазний. Беррі вечеряв з ним у дешевенькому ресторані, ходив у кіно і купував кілька коміксів. В неділю вони зранку гуляли по Мейн-стріт, розглядаючи вітрини крамниць. Хлопець здебільшого мовчав, і Беррі ніколи не міг дізнатися, що саме його цікавило.

— Френку, ти радий, що приїхав сюди? — бувало починав він.

— Мг...

— А ти хотів би назавжди переїхати до міста?

— Звичайно, — відповідав хлопець. — Тільки спочатку кинь пити.

Беррі клацав пальцями, немов чув про це вперше, і казав:

— Френку, я кину пити. Ми з тобою заживемо на славу. Гаразд?

— О кей... Якщо це тільки правда.

Одного разу, коли Френку вже минув дев'ятій рік, він якось у суботу приїхав до міста і застав батька п'яним, як ніч. Беррі простягся в забутті перед загадженої кімнати і голосно стогнав. Поруч з ним валялися порожні пляшки. Хлопець міцно стиснув губи, повернувся і вийшов на вулицю. Через годину односельчани з Черрі Глен, які поверталися додому, побачили його на дорозі за містом і запропонували під-

везти. Френк навіть не глянув на них, не хитнув головою, не промовив ні слова. Гордо піднявши голову, він вперто крокував по узбіччю курного шляху. Коли, нарешті, пройшовши п'ятнадцять кілометрів, він дістався до бабусиної хижки з трьома акаціями, була вже глибока ніч.

В наступні роки Беррі відчайдушно намагався звестись на ноги. Втративши роботу водія таксі, він найнявся шофером на пральню, працював на асенізаційному грузовику, був на побігеньках у гральном клубі — подавав м'ячі і ставив кеглі, потім улаштувався чорноробом у пекарню, далі вантажником на станції. Час од часу він знову повертається за руль, але не надовго. Беррі втрачав одну роботу за другою, поки перед ним не зачинилися всі двері. Тоді він почав жебракувати під готелями або тинятися по барах, випрошуєчи чарку віскі. Повертаючись вночі до своєї порожньої кімнатки, він нерідко натикався на телеграфні стовпи або кам'яні виступи будинків і до крові розбивав собі обличчя. Але Беррі ніколи не падав. Навіть коли він ледве стояв на ногах, в глибині свідомості не затухала думка, що він не мусить валитися на вулиці в місті, заради якого залишив рідний дім.

І він завжди пам'ятав про сина. «Їй-бо, я не пітиму цієї суботи! — бувало шепотів він якомусь п'яному напарнику. — А то мій хлопець знову прийде і застане, як того разу...»

Френк ніколи не згадував уголос про свого батька і вперто мовчав, коли хто-небудь в школі чи на селі розпитував про нього. Підростаючи, хлопець з кожним роком ставав дедалі скритнішим і мовчазнішим. Через рік чи два після закінчення школи Френк пішов працювати продавцем у крамницю металевих виробів. На той час він шоранку приїздив до міста на власній машині. Хазяїн крамниці та товариши по роботі були про нього найкращою думки. Інколи він зустрічав на вулиці свого батька, який все далі пускався берега. Френк не раз намагався умовити його повернутися до села і кинути пити. Беррі божився, що більше в рот не візьме спиртного, але того ж дня знову набирається, як жаба мулу. Самолюбному хлопцю це врешті набридло. Коли Беррі втретє прийшов до нього в крамницю, щоб дістати грошей, Френк не витримав і велів батькові забиратися під три черти і більше не ганьбити його. Невдовзі він знову зіткнувся з п'янім Беррі на вулиці Нег. Батько був босий — черевики він продав, щоб напитися. Тоді Френк силою привів його додому і замкнув у кімнаті.

Невідомо чому Беррі був тверезим, коли Френк одержав повістку з військового департаменту.

Того дня вони довго ходили вулицями міста — обрюзглий, вже зовсім сивий батько і стрункий дев'ятнадцятирічний син, стривожений і трохи зляканий думками про ненависну йому військову службу, від якої, проте, не було порятунку. Стояв чудовий жовтневий вечір, багряне сонце велично згасало за могутніми кленами Фер Граундса, і їхнє прощання відалося обом якимсь значущим і урочистим.

Того вечора Беррі широко клявся, що поки Френк не повернеться з армії, він не візьме в

рот і краплі горілки. Хлопець вперше повірив йому, але наступної ж ночі Беррі знову напився, відклавши здійснення своєї обіцянки спочатку до завтра, потім до наступного тижня, потім до першого листопада, потім до різдва...

Протягом першої зими, коли Френк служив у Кореї, Беррі ходив у кумедному старому пальті з плеча, мабуть, найвищого чолов'яги в штаті, бо хоч Беррі сам був високий на зріст, воно сягало йому до п'ят. Під цим дрантям у завжди порожньому бумажнику він носив дві фотocardки Френка — на одній хлопцеві не було ще й року, а на другій він стояв у солдатській формі. Сидячи в барі, він показував своїм горілчаним братам ці фотографії і силкувався дістати з кишені чотири листи, одержані ним од сина.

— Ось побачиш,— бив себе в груди Беррі,— приде Френк, кину пити. Тоді до мене краще не підходь...

Але однієї ночі він втратив воднораз пальто, фотографії, листи і всі свої добре наміри...

О 12.46 Ковінгтонський приміський поїзд з шумом підійшов до перону. Беррі протяжно застогнав, підвів голову, дістав з кишені пляшку, одкрутив пробку і, не розпліщаючи очей, почав жадібно ковтати спирт. По його брудних щетинистих шоках збігали великі краплі поту. Після третього ковтка його занудило, але він стримався і осушив пляшку до dna. В ту ж мить Беррі відчув гострий пекучий біль у животі і, зойкнувшись, грюкнувшись об стіл підборідям.

Деякий час він лежав на щоці, витягши вперед напівзігнуті руки, як плавець. Його спина і плечі судорожно здригались, немов намагаючись відірватися од ніг. Потім його занудило, з горла вирвався сухий, схожий на гарчання, хрип.

Збираючи посуд, Меджі на мить підійшла до нього, але відразу зрозуміла, що ляти його так само безглуздо, як і намагатись повернути до свідомості. Коло чверті на другу хтось із відвідувачів рушив до вбиральні, але глянувши на Беррі, гидливо поморщився і повернув до виходу.

За хвилину до того, як на ратуші пробило другу, до кімнати увійшов син Меджі Клінт, низенький, опецькуватий, завжди похмурий чолов'яга, який до того ж зголоднів і був у поганому гуморі. Він втягнув носом повітря.

— Знову ця зараза? — промовив Клінт. — Ну, більш ти в мене...

Він знов, де шукати винуватця. Стиснувши кулаки, кинувся він до другої кімнати, смикнув портьєру і з grimasoю огиди підійшов до Беррі...

Бар спорожнів. Меджі стояла біля плитки, вишкрябуючи сковороду.

— Облиш старого, — гукнула вона. — Отямиться — сам прибере!

— Е-е, ні! Я йому, сучому сину, покажу, де раки зимують! Мало того, що все життя тут днє і ноче, то ще й напаскудив, як свиня! — Він підскочив до Беррі і схопив його за плече. — Тобі що, позакладало? Вставай! Гей!

Він люто трусив обважніле тіло Беррі, хоч той не подавав жодних ознак життя. Його голова важко гойдалася вперед і назад, але очі за-

лишались закритими. Потім Беррі судорожно здригнувся, роззвив рота і захрипів. Кожен на місці Клінта зрозумів би, що з людиною коїться щось погане. Але Клінт затряс його ще дужче.

— Облиш його,— знову крикнула Меджі, стоячи в дверях.— Він нездужає.

— Ось я його вилікую! Гей, бидло!

Клінт схопив його лівою рукою за комір сорочки, підняв, і з усієї сили вдарив кулаком у живіт. Поки Меджі впіймала його руку, він вдарив ще раз і ще.

— Нокаут,— мовив він важко дихаючи.

Беррі грюкнувся потилицею об стілець і, як лангух, звалився додолу. Засапаний Клінт якусь мить гидливо дивився на нього, потім витер лоба, відвернувся і спітав, що є їсти.

Навіть коло стойки було чути, як хрипів Беррі.

— Піди поклич Френка,— сказала Меджі.

— Навіщо?

— Іди, іди. Нехай забере його звідси.

— А, чорт з ним,— відповів Клінт.

— А я кажу — піди...

Клінт мовчки вийшов з кімнати, сів на порозі, запалив сигарету, викурив її, тоді встав і лініво почвалав по розпеченному тротуару. Дійшовши до Судової площа, він повернув на Мейнстріт і за хвилину зупинився перед магазином металевих виробів.

Френк відпускав цвяхи якомусь покупцеві, довго важив їх, потім підсипав ще кілька штук, нарешті, загорнув у папір і поклав на прилавок. Клінт стежив за ним очима, і коли їх погляди зустрілися, мовчки кивнув головою. Френк вийшов. Це був високий і стрункий сіроокий юнак з коротко підстриженим каштановим волоссям.

— Ну?

— Ти б пішов до нашого бара. З твоїм старим щось негаразд.

— Не вперше,— відповів Френк байдужим голосом і стиснув губи.

— Ні, йому дійсно погано. Ти б одвіз його до лікарні, чи що...

— Годі! Скажи юму, хай кине пити.

— Я не жартую,— сказав Клінт.— Ти все-таки сходи.

Френк повернувся, підійшов до старшого продавця і щось сказав юму. Той кивнув головою. Юнак рушив до дверей, на ходу знімаючи фартуха. Якийсь час обидва мовчали.

— Я не міг його розбудити,— мовив нарешті Клінт, коли вони завернули на вулицю Нег.

— Ну?

— Я дав юму пару раз, і марно...

— Що значить дав?

— Ну, двигнув у пузо, щоб прокинувся. Не сильно. Ради бога, не подумай...

Френк нічого не відповів, навіть не глянув на Клінта.

Коли вони зайдли до бара, зала була порожня. В другій кімнаті вони побачили Меджі, яка, зігнувшись над Беррі, витирала юму губи мокрою ганчіркою.

— Вже не ригає,— промовила вона, але вигляд у неї був переляканий.

Френк мовчки дивився на батька, і його бліде обличчя було немов висічене з каменю. Потім він став на коліна, розстебнув на Беррі сорочку, просунув руку до серця і завмер. Так минуло секунд десять-дванадцять.

Раптом плечі його здригнулися, і голова впала на груди батька.

— Тату! Тату! Тату! — застогнав він.

Минуло ще кілька секунд. Ридання вщухли. Він обхопив руками нерухоме батькове тіло і встав. Голова Беррі відкинулася назад. Френк повернувся і пішов до дверей повільними але впевненими кроками. Меджі відхилила перед ним портьєру. Очі в неї були широко розкриті.

— Куди ти його несеш, Френку?

Френк впевнено прямував до виходу. Не повертаючи голови, він тихо промовив:

— Додому. Він у вас занадто забарився...

З англійської переклав Олекса ГЕДЗЬ

Випадок на Чепмен Свич

ОПОВІДАННЯ

— Ти пам'ятаєш ім'я сержанта? — спитав містер Нельсон, нахилившись уперед.

— Клайд, будь він проклятий,— почав я.— Він...

Містер Нельсон раптом підвівся і зачинив вікно, хоч надворі було зовсім тихо: лише інколи долинали уривки розмов та чулися кроки на вулиці, яка вела до Судової площа.

Містер Нельсон повернувся до столу, сів і взяв недокурену сигарету, що диміла на великий янтарній попільнице поруч із друкарською машинкою. Це був акуратно зачесаний сивий статчний чоловік з довгастим пешеним обличчям, на якому виділялися гострі вилиці і холодні самовпевнені очі.

Ми сиділи лицем в лице, майже торкаючись один одного колінами.

— Послухайте,— сказав я,— може, мені краще було б піти і занотувати все це, поки не залося?

— Ні,— відповів містер Нельсон і тихенько кашлянув, ніби прочищаючи горло. Він поклав недокурену сигарету в попільницю, потім витяг з пачки під настільною лампою другу і запалив її. Недокурок ще довго жеврів на столі, випускаючи синеньку цівку дими.

— Спочатку розкажи мені всю цю історію,— промовив він, не відриваючи погляду від друкарської машинки, з якої звисав недописаний аркуш передової про новий парк поблизу Фер Граундс.

— Гаразд,— сказав я, майже не помічаючи, як моя рука торкнулася потилиці і сковзнула по волоссу, немов підганяючи думки.— Вам, мабуть, вже відомо, що трапилося?

— Я хочу знати подробиці,— ухильно відповів він тоном професіонального газетяра.

«Коли б можна було розповісти про все без

слів», подумав я. Я не зміг би висловити як слід свою думку, але був певен, що як тільки розкажу про це словами, їх обов'язково перекрутять.

— Це трапилося на Чепмен Свич,— почав я.— Деніелс зранку роз'їжджав по виселку, шукав самогонників. Кажуть, хтось продає самогонку місцевим неграм, а Деніелс...— Раптом мене прорвало: — Кляті фараони! — вигукнув я.— Тільки те й роблять, що полюють на самогонників! А на все інше їм...

— Розкажи краще про крамницю,— перебив мене редактор.— Що трапилося в крамниці?

— Стривайте, я розповім усе по порядку. Є там родина Джонсонів — стара та кілька синів. Один з них живе дома. Не знаю, чи живуть дома інші. На той час їх було там двоє — він та Регленд, що працює у Вашингтоні. Цей якраз теж був дома. Він працює у Вашингтоні не то офіціантом, не то ліфтером й іноді заїздить додому...

— Крамниця,— знову сказав містер Нельсон.— Що трапилося в крамниці?

— Гаразд,— відповів я.— Вони зайшли до крамниці, щоб купити матері черевики.

— До крамниці зайшла стара та обидва хлопці?

— Здається, що так. Значить, заходять вони, а крамар Кінкейд...

— Старий?

— Ні! Його небіж Джек. Я записав ініціали — Д. Л. Ось вони...

— Добре, добре,— промовив містер Нельсон.— Що далі?

— Ну, здається, Кінкейд був зайнятий, чи що, і велів їм прийти пізніше. Я не знаю подробиць. Кажуть, стара обурилася і зопалу виляялась, а він крикнув, щоб вона заткнула пельку.

— Вона була п'яна?

— Напідпитку. Коли я її побачив, мені здалося, що вона трошки хильнула, але зовсім мало... Так от... Деніелс у цей час був на вокзалі і хотів його покликав... Послухайте, містер Нельсон, я краще піду і все це запишу, поки свіже в пам'яті. Це в мене вперше така історія...

— Спочатку ти викладеш усе мені,—тихо, але настійливо промовив містер Нельсон,— а тоді побачимо, що слід робити. Значить, полісмен Деніелс прийшов у крамницю?

— Саме так, прийшов, але він не бачив початку. За словами Кінкейда та кількох негрів, Джек велів старій забиратися геть з його лавки і ніколи більше не показувати туди свого чорного носа. Стара дала йому ляпаса, а він ударив її по голові і збив з ніг. Тоді Регленд, той, що працює у Вашингтоні, заступився за матір.

— А Деніелс бачив це?

— Не знаю. Від нього нічого не доб'ешся. Кожного разу в нього виходить інакше. Здається, він усе це бачив.

— А що робив молодший Джонсон? Теж бився?

— Думаю, що ні. Інакше Деніелс та й інші сказали б про це. Він...

— Шось тут не так,—зауважив містер Нельсон.—Ти кажеш: йому було байдуже, що на його очах...

— Я цього не кажу, містер Нельсон. Я розповідаю вам те, що мені відомо. Коли до крамниці увійшов Деніелс, втрутатися в бійку було пізно. Все скінчилося в одну мить. Стара дала Кінкейдові ляпаса, Кінкейд збив її з ніг, Регленд вдарив Кінкейда, Кінкейд Регленда, тут зайшов Деніелс і заарештував Регленда та його матір.

— В чому він їх обвинувачує?

— Образа дію і порушення громадського спокою.

— Кого він привів до міста — обох чи й третього?

— Ні. Третій був непричетний... Деніелс...

Раптом хтось кваліво і настійливо затаращив у двері редакторського кабінету.

— Заходьте! — крикнув містер Нельсон.

Двері вілчинилися, і до кімнати вскочив старший складач Сідней Толлмерт у заялонному фартусі, з зеленим щитком над очима і довгою, як олівець, сигаретою за вухом. Він саме verstav черговий випуск. Дійшовши до середини кабінету, Толлмерт зупинився і, певно, злагувавши про що йдеться, промовив схвилювано:

— Ви, мабуть, вже чули про цю історію в суді? Шойно приходив Бішоп і...

— Так, чули,—перебив його містер Нельсон.

— Бішоп каже, що там стільки народу... Я хотів упевнитись, що ви все знаєте.

Толлмерт казав неправду: йому просто кортило висловити свою думку.

— О кей, Сід,—промовив редактор. Толлмерт повернувся до виходу.— Гей, Сід! Перевірте, будь-ласка, чи замкнутий парадний хід.

— Гаразд,—буркнув Толлмерт, з пошаною зачиняючи двері. За хвилину ми почули, як він спускається сходами до вестибюля.

«Перекрутять, неодмінно перекрутять,—знову

подумав я.—Буде так само, як того разу, коли місіс Петерфіш повісилаась у Фер Граундс, і чотири дні її не могли знайти, а ми надруковували звичайнісінький некролог з посиланням на важку хворобу, бо її чоловік та й усі інші не хотіли розголосувати правди... мовляв, заради інтересів суспільства. І не тільки це. Тут існує якась клята традиція замілювати очі. Але кому? Кому?»

— Я слухаю,—промовив містер Нельсон.

— Деніелс привіз їх до міста і замкнув у буцегарні. Тоді цей мерзотник Клайд — не знаю, що йому...

— Спокійно, спокійно,—мовив містер Нельсон.—Головне — будь тактовним, синку.

Не знаю чому, але в ту мить слово «синку» викликало в мене невимовну відразу. Воно якимсь чином робило мене зобов'язаним перед редактором, примушувало покірливо приймати його думку не тільки тому, що він був старший за мене, але й тому, що він втілював якусь темну силу, про яку я по молодості ще не мав повної уяви.

— Гаразд,—сказав я.—Деніелс надів їм наручники, посадив на заднє сидіння, привіз єюди і замкнув у холодній. Тоді Клайду прийшла в голову близкуча ідея — допитати їх. Так, неначе він сам — прокурор чи верховний суддя. Я знаю цього бовдура — його за тупість вигнали з юридичного коледжу, але він любить корчити з себе чорт зна кого. Коли б не цей допит, нічого б і не сталося. Ну, оштрафували б їх за «порушення громадського спокою», та й годі. Але Клайду за бандюрилось будь-що допитати їх, чорт зна для чого...

— Спокійно, спокійно,—мовив містер Нельсон.—Я хочу, щоб ти докладніше розповів мені, що саме трапилося в кабінеті шерифа.

— В якому кабінеті? Це трапилося в залі суду!

— Ну, байдуже...

Пролунав настирливий і сухий телефонний дзвінок. Містер Нельсон простяг руку, взяв

трубку і тихо промовив: «Так. Я слухаю». Потім навпомацькі знайшов пачку з сигаретами, струснув її, витяг одну і затиснув між пальцями: «Так, містер мер,— сказав він.— Нам це відомо». З хвилини він сидів мовчаки, не запалюючи сигарети, і слухав. З трубки довго хрипів різкий владний голос, проказуючи короткі уривчасті настанови. Містер мер, всемогутній керівник політичного життя в місті й округі, казав своє слово.

— Так, сер, я розумію,— мовив містер Нельсон.— Знаю, знаю, він сидить поруч. Ми саме про це й балакаємо... Все буде гаразд, запевняю вас... Інформацію я сам перевірю... Ви хочете проглянути? Гаразд, завтра ми це як слід обміркуємо. Я буду в себе з самого ранку... Чекаю, сер. На все добре!

Він поклав трубку, відсунув телефон і запалив сигарету.

— Невже ви збираєтесь показати йому інформацію? — спитав я якимсь чужим тремтячим голосом.

— Цього я йому не обіцяв, синку,— відповів містер Нельсон.— Ти ж знаєш, що я не маю звички показувати будь-кому матеріали до надрукування в газеті. Об'єктивність передусім — таке в мене правило. Так що трапилося в залі суду?

Якусь мить я мовчав, не в силах побороти вагання, потім повільно заговорив, дивлячись йому прямо в очі:

— Коли Деніелс повернувся з в'язниці, я сидів у кабінеті шерифа. Крім мене, там були шериф і цей клятий виродок Клайд. Ми розмовляли про всякі дрібниці. Тобто я розмовляв з шерифом. Клайд читав підручника з криміналістики. Він вчиться заочно в якісній шарлатанській юридичній школі. Раптом заходить Деніелс і доповідає про арешт Джонсонів. Клайд закрив підручника і став хизуватися... наче він вже й справді велике цабе. Встає, ходить по кімнаті і глупливо дивиться на всіх, як на йолопів... Саме за це його й вигнали із дорожньої інспекції — жодної машини було не пропустить, щоб не присікатися...

— Ну, ну, що далі?

— Ну, з цього й почалося. Клайд дістав реєстрову книгу і почав розпитувати Деніела про «злочинців». Ім'я, вік, стать, місце роботи. Деніелс відповів, що не знає. — Як це ви не знаєте? — гримнув Клайд. І витрішився на Деніела. — Я не міг дізнатися, — відповів Деніелс. — Вони мовчать. — Клайд знову глянув на нього, потім процідив: — Негайно приведіть злочинців на допит. — Біс його знає, що йому стукнуло... Просто хотів похизуватися освіченістю, чи...

— Гаразд, гаразд, — мовив містер Нельсон. — Значить, Деніелс повернувся в тюрму і привів заарештованих?

— Так, прямо до судової зали. Ми всі туди піднялися. Шериф сів у крісло судді і витягнув ноги. Йому було байдуже, чим це скінчиться. Я сів поруч у крісло секретаря. Просто з цікавості. Клайд розкрив реєстрову книгу, взяв олів-

ця і почав запитувати їхні імена, вік, де живуть, де працюють. Вони обое сиділи на лавці підсудних, майже поруч. Стара сиділа прямо, затуливши рукою рота. А хлопець в лівреї сперся ліктями на коліна. Вони не дивилися на Клайда. Стара відповідала, але не дивилася, а Регленд сидів з заплющеними очима і мовчав. Деніелс розсівся на лавці збоку, під вікном. І тут все й сталося, і саме через цього паскудного...

— Далі, далі, синку...

— Так от, ми сиділи, а Клайд горлав на них, як гестапівець — хай він провалиться! Ну, що він хотів од них вивідати? Адже це були звичайнісні собі негри. А ця сволота допитувала їх так, немов вони готовували замах на президента. Так настирливо, багатозначно... Ну, тут подзвонив телефон у кабінеті шерифа. Деніелс підівівся і пішов до телефону. За хвилину він повернувся і покликав шерифа. Шериф піднявся і теж вийшов. Тоді цей Регленд, не дивлячись на Клайда, каже: «Я прошу дати мені адвоката. Я маю право звернутися до захисника та до поручителя. Це записано в конституції». Від цих слів Клайд наче сказився, особливо коли побачив, як Регленд розкрив ножика...

— Ти бачив у нього ножа? — запитав містер Нельсон.

— Не ножа, а маленького срібного складаного ножика. Він носив його відкрито на ланцюжку од годинника, як брелок. Лезо було не довше двох, ну, од сили, трьох сантиметрів. Він розкрив його і почав чистити нігті. Якби не це, то все, мабуть, скінчилося б інакше. Тоді Клайд каже: «Гей, чорнопікій, коли я ставлю запитання, то на нього треба відповісти». Клайд сказав це зовсім тихо, але якби ви бачили його очі, коли він помітив, що Регленд чистить нігті...

— Гаразд, — сказав містер Нельсон. — Що далі?

— Регленд ще нижче нахилив голову і, здається, щось прошепотів. Він не дивився на Клайда, і Клайд не чув, що він промимрив. Хлопець просто сидів, чистив нігті і щось бубонів собі під ніс...

Містер Нельсон нервово затарабав пальцями по столу, потім взяв ще одну сигарету і запалив.

— Ну от, Регленд сидів собі похнюпившись і чистив нігті та щось бурмотів. Раптом він підівів голову і каже: «Ви можете пропримати мене тут хоч цілий рік, а без адвоката я не скажу ні слова». Клайд зблід, губи в нього засіпались... Він як крикне: «Я тобі покажу адвоката, ма...» Ну, я не хочу повторювати, що він сказав. Тоді Регленд каже: «Хоч ви й більй, я забороняю вам говорити зі мною таким тоном». Цей Регленд майже хлопчисько, але він нічого такого не зробив.

— А ніж?

— Ніж? Який же це ніж? Та він і думки про це не мав. Звичайно, ви не повірите, але далі сталося таке, що... Регленд підівівся і зробив крок чи два до виходу. Клайд також встав і каже... тихо: «Не шукай собі лиха, мав-

по! Воно і так недалеко!» І розстебнув кобуру. Тоді Регленд глянув йому просто в очі й каже: «Ну, що ж! Стріляй, коли вистачить духу!» А Клайд вихопив пістолета і всадив йому кулю... прямо в обличчя — між ними і трьох кроків не було. Але це ще не все.

Містер Нельсон засовався в кріслі, витяг з кишенні носову хусточку, витер лоба, поклав хусточку на місце і спітав рівним голосом:

— Ну, то що ж трапилось далі?

— А далі він убив стару.

— Як?

— Я вже точно не пам'ятаю... Здається вона кричала і кудись рвалась.

— Що значить «кудись рвалась»?

— Не знаю, містер Нельсон.— Я раптом відчув у своєму голосі нотку розпачу.— Боже мій! Коли б ви це бачили, ви б не... Ну, рвалась до сина, а, може, й до Клайда, хто зна... Все це сталося так швидко. Він пристрелив її на краю лавки.

— На краю лавки? — спітав містер Нельсон.— Значить, вона вже пройшла повз хлопця і рвалась до Клайда. Це все схоже на спробу вчинити замах на представника... Бачиш, ти сам був там, але й у тебе виходить не зовсім складно.

— Боже мій! Але ж ця падлюка Клайд...

Містер Нельсон рвучко підвівся і підійшов до щафи, де зберігалися чернетки його статей. Якось напівсвідомо я стежив за кожним його кроком. Мені здалося, що його рухи в цю мить були надто вже точні, надто добре розраховані, як у старого, досвідченого актора. Він витяг пляшку віскі, дістав дві склянки і урочисто промовив:

— Синку, я хочу зробити те, чого ніколи раніше не робив. Я запрошуєш тебе випити зі мною віскі. Потім... мені хотілося б дещо сказати тобі.

Містер Нельсон майже по вінця наповнив склянки і повернувся на місце.

— Ти виконав свій обов'язок,— мовив він.— Ти чесно розповів своєму редакторові все, що бачив. Але я тобі не раджу писати про це сьогодні. Ти надто схильований. Зайдеш до мене вранці, і ми ще раз усе обміркуємо.

Я підняв склянку, відпив ковтюк чи два віскі і почав слухати. «Ось так, мабуть, відбувається церемонія посвячення,— не йшла з голови неспокійна думка.— Я знав, знав, що перекрутять... Моя інформація не побачить світу. В газеті піде повідомлення Асошіейтед Прес. Навіть, коли він хотів щось зробити, хазяїн не дозволить. І не стільки сам хазяїн, як щось більше, страшніше...

О, як би я хотів розповісти про все, не вдаючись до слів!»

— Справу Клайда розглядатимемо не ми з тобою, а спеціальне жюрі,— казав містер Нельсон.— Воно й визначить — винуватий він насправді, чи ні. Я не знаю, який буде вирок. Його адвокат, мабуть, зверне увагу на цей ніж, на те, що стара була напідпитку, що вони обое чинили опір правосуддю. В цій справі багато неясного...

— В ній не було б нічого нèясного, коли б на місці Клайда був цей самий Регленд, або інший чорношкірий,— сказав я.— Адже все було «ясно», коли за згвалтування однієї жінки на електричний стілець посадили семеро негрів, хоч вони раніше її і в очі не бачили.

Містер Нельсон поклав руку мені на коліно.

— Синку,— тихо промовив він.— Це мені так

само не подобається, як і тобі, і я молю бога, щоб таке не часто траплялося. Настане день...— Я слухав, і мені здавалося, що я чую одвічний приспів, немов гімн забутих пращурів і батьків, з якими нас єднали нерозривні пута...— Поступово все це зміниться на краще, за один день тут нічого не вдієш.

Я слухав, і в голові настирливо пульсувала думка: так, я частина всього цього. В цьому світі я народився і зріс... Це моя рідна країна, і я хотів би любити її, але зараз я її ненавиджу. Вони хотіть примусити мене говорити, як вони говорять, діяти так, як самі діють. Але хто зможе присилувати мене думати так, як думають вони?!

З англійської переклала Ліна АДАМСЬКА

